

Strandskade. Foto: Karsten Felsted.

Strandskade, *Haematopus ostralegus*

Hovedet, halsen og rygsiden er kulsort, bugen hvid og næbbet rødt, vingerne har et bredt hvidt bånd. Alm. ynglefugl ved næsten alle kyster.

- Danmarks Dyreverden 7, 48-52.

Strandskade, ældre nydansk d.s. (1), dens sorte hvide fjerdagts ligner husskadens (s. 289).

Tjeld, *tjælte* o. 1630ff, o. 1700 *tjelding*, o. 1770ff *kjeld*, 1810 *tjald* (2) af uvis oprindelse, sml. nedenfor (Færøerne), *tjaler* Ø og VHansherred (3).

Vandskade og *glib* (efter stemmen) o. 1700 (4), *søskade* o. 1700 - o. 1880 (5), *sevikkjeld* Skagen 1787 (6), *klippis(e)*, *klibbis*, *klibbesen*, *klippes* Anholt 1801ff (7) efter stemmen, *kvikketjeld* og *flyn* Læsø 1802 (8), *strandskure* 1802-11 (9), *strandkjeld* 1804 (10), *serreskær* Mors 1811 (11) sml. nedenfor; *pibeosten* ØMøn 1832 (12) når den piber kommer frisk kuling jf. *sydøstpiber* 1852 (13), Møn (14); *søfugl* 1852 (13).

Skade Fanø (15), *havskare(r)* Jordsand i Vadehavet (16), *lyv* Fanø, Manø, SVJylland o. 1852ff (17), *Manøpige* Manø (18), *seskjer* Skelbjerg ved Vejle (19), *surre* Nissum fjord 1875 (20), *suder*,

suderhøne, -*kok* Ringkøbing fjord 1900, Ulfborg 1912, Thy 1886ff (21); *tolde* Agger o. 1900 (22), *tål* Mors (23); *stenvipper* Thy, Vendsyssel 1882 (24), *stenvender* Humble Langeland (14), *brokfugl* (25).

LITTERATUR: (1) 579 S856; (2) 702 vers 99; 434 4,410, 659 24, 8; 822c 46; 451 257; (3) 202c 4,175; (4) 434 2, 53; 4, 759; (5) 434 3, 748; 160 1906/126 (v. Limfjorden), også afkortet til *søske(n)*; (6) 651 145; (7) 389 1801,4,49; 464e 112; 160 1904/27:1919 (1896); 212c tb. 226; 150 5,1945-46,170; (8) 61 152f; (9) 418 226; 770 191; (10) 439b 1,115; (11) 770 192; (12) Brage og Idu 2, 1839,281; (13) 451 257; (14) 388; (15) 158 1930-31,319; (16) 169 1, 241; (17) 451 257 (*luif*); 212c 2,490; 169 1,240f jf. 3, 1930-31,146; (18) 287b; (19) 169 3,1930-31,147; (20) 451b 458; (21) 700 117; 160 1906/46:2510; 321 29; 169 1,242 jf. 3, 147f; 388 (o. 1925); (22) 212c 3,818; (23) 160 1906/43:1446; (24) 160 1904/27:1206,1308; (25) 287 15.

FÆRØERNE

Tjaldur, 1673 *tjelder*, 1764 *kielder*, 1800 *kjaldur*, 1875 *kjakdur* (trykfejl?) (1) sml. ovenfor: *nevið reyða* 'rødt næb', *noa*-navne: i tusmørke må fuglen ikke kaldes *tjaldur*, men *gestur* 'gæst', *norna*-

gestur, ruðurbori 'rur-borer', *hitt navreyða* 'det røde næb'; børnesprog: *klipp* (2).

Den bekæmper ravnens ligesom færingerne og blev Færernes (uofficielle) nationalfugl efter Páll Nolsøe's lange spotte- og hævndigt Fuglakvæði, hvori han revser rovfuglene (embedsmændene) som vanrøgter øerne, mens tjaldur (digteren) værner småfuglene (færingerne) (3).

Denne er ravnens fjende, og eftersom den er hurtig i flugten flyver den ilende til ravnens og støder ham med sit stumpe næb, så han skräler derved, hvorfor ravnens ofte kryber i skjul for ham. Hvorudover bonden holder meget af *tjelden* og vil ikke, at den skal ødelægges, fordi den kan fordrive raven (1673; 4). De fleste bønder og helst de, der har deres får nogenlunde tamme, lidet gerne strandskaden i deres udmarker fordi den med sit lange næb forjager den skadelige ravn (1800; 5). Imod ravnens og andre rovfugle forvarer den reden med djærvhed og jager dem bort, da de ikke godt kan lide hug af dens spidse næb. Den fredes af bønderne fordi den forjager rovfuglene, der er skadelige for de unge lam (1862; 6).

»Færingerne ... elsker den, fordi den hører til deres mørke klippeøer. Den er så mørk som den sorte basalt i klipperevnerne og så hvid som det reneste skum, der fyger fra brændingen hen over de høje græsgange. Og næbbet er så rødt som den smalle solnedgangsstripe, der pipper frem under de vældige uvejrsskyer, når Atlanterhavet har tordnet i stormen og nu ved aftenstid falder til ro i lange, tunge dønninger. Tjaldur er så fast og bred som rullestenene ved saltvandet, og dens stemme gjalder gennem bølgebruset og kan advare fiskeren, hvis vejret begynder at blive farligere. Da færingerne holder så meget af strandskaden har de givet den store passagerdamper, der kan bringe dem til Danmark, navnet »Tjaldur«, de synger om den (som vi synger om lærken) og hilser den, når den om foråret bygger rede mellem regnspover og digesmutter« *Halfdan Lange* (7).

Tjaldur kommer iflg. traditionen til grækarismessa 12/3 og indvarsler foråret (3); når den høres om aftenen bliver det godt vejr næste dag (8).

Med næbbet borer den i gruset for at danne reden, heraf talemåden »hon borar ruir sum tjaldur« – om én, der har svært ved at lære at strikke (6).

LITTERATUR: (1) 171 126; 98e 57; 500 153; 451b 458; (2) 522 62; (3) 409 65; (4) 171 60; (5)

500 154; (6) 902 1862,22; (7) 158 1930-31,315; (8) Varðin 11,1931,48.

Kom strandskaden tidligt om foråret til Christiansø kunne der ventes en tidlig sommer (1778; 1).

Når søskaden gynger i ræer, · så har du landkendingen kær (2).

»Skydes og ædes gerne« (o. 1700; 3); »dens æg er velsmagende og fuglen spises af liebhavere« (1800; 4).

Det lange skarpe næb ligner en saks, derfor råber fuglen »klip« (5); på Hallingerne v.f. SSlesvig skriver den »kredit! kredit« og bagefter skräler hættémågerne: ha-ha-ha! ha-ha-ha! thi den, som vil have kredit på øerne, bliver til grin (6).

LITTERATUR: (1) 264; (2) 847c 21; (3) 170 1909,64; (4) 500 154; (5) 158 1933-34,315; (6) Wilh. Lobsien, *Halligpræsten* (1922), 51.

PROSA OG POESI

En flok strandskader står som store nipsenåle, der er stukket fast i sandet. – Tyk og oppustet og med det lange, glorøde næb sæknet ned mod stenen, et billede på den dybeste misfornøjelse *Achton Friis* (1); de er alvorlige og målbovidste og selvfølende fugle, trods de røde ben og de lange næb, brogede og lidt lapsede alvorsfulde ... de står og glor lige som marinesoldater foran Tivoli *Martin A. Hansen* (2).

Dér letter den første flok. Kip! Kimp! – det er strandskader. I pytterne mellem de inderste muslingestakke står rækker af de sorte fugle tegnet skarpt mod spejlbilleder af horisontens skytårne. Snart tager mange flokke til vingerne og udslynger de samme vrede skrig, og ekkoet fra havbunden former dem skarpt og metallisk ... De hidser hinanden op mer og mer. Rækkerne splittes. Med opspærret næb og strakte halse udslynges kaskader af rasende hyl, så man føler sig helt utryg derved. Da tier pludselig hele koret, drejer brat ud af kredsen og flyver bort i lige linie uden engang at se sig tilbage. Blev de flove, eller hvad gik der af dem? Ingen ved det. Men sådan er strandskader *Arthur Christiansen* (3).

Tjaldur støder i bådmandspiberne *Ib Paulsen* (4). To levende sten, · der løber på stranden · med ildrøde ben. · Med ildrøde næb · som hvæs-sede klinger · i gruset de stinger *Knud Wiinstedt* (5).

LITTERATUR: (1) 248 2,22,106; (2) 300g 53,167; (3) 132 15; (4) 670d 29; (5) 906g 32; (6) 906g 32f.

En flok strandskader letter. BIOFOTO/Arthur Christiansen.